

Antonietta Cereghetti Passini naslovom *Decreti prefettizi pubblicati sulla Gazzetta Ufficiale del Regno d'Italia e l'italianizzazione forzata dei cognomi nelle Nuove Province in generale e nella Provincia dell'Istria in particolare* (137-166) ponudila je ne samo stručno-znanstvenoj nego i široj javnosti još uvijek zanimljivu temu prisilne talijanizacije prezimena u vrijeme Kraljevine Italije. Nije, dakle, riječ o široko osmišljenome programu fašističke stranke, nego o programu talijanske države kojim su se trebale denacionalizirati manjine u takozvanim Novim pokrajinama (Trentu, Bolzanu, Trstu, Istri, Gorici, Rijeci i Zadru), a koji je Mussolini došavši na vlast samo nastavio, doduše kudikamo rigidnijim metodama, provoditi. Kakva je uspješnost bila u provođenju toga programa, objasnila je u ovome tekstu A. Cereghetti Passini sustavno, temeljito i isključivo bazirano na izvornim podacima. Ona, bez obzira na određene manjkavosti u nedosljednostima provođenja programa i na nedostatak potpunih podataka, dolazi do zaključka kako će to razdoblje povijesti talijanske države historiografija upamtiti kao "državni onomastički genocid" kada je riječ o "Istarskoj pokrajini."

Sedmi broj *Histrie* završava cjelinom *Ocjene, prikazi, izvješća / Recensioni, segnalazioni, comunicazioni / Ocene, prikazi, poročila / Reviews, Reports, News* (167-345) u kojoj su objavljena 52 priloga u kojima je prikazano 28 studija/knjiga, tri zbornika znanstvenih skupova, četiri znanstvena i/ili stručna skupa, jedan okrugli stol, pet časopisa, dva kataloga izložbi i jedna izložba, a koji su na znanstven i stručan način temama vezani za istarsku povijest. Objavljeni su i prikazi o državnim (1) i međužupanijskim stručnim skupovima (2) te županijskim stručnim vijećima (2) učitelja i nastavnika Povijesti, potom po jedan prikaz o radionici i seminaru za nastavnike Povijesti i učenike te na koncu i izvješće o aktivnostima Istarskoga povijesnog društva za 2016. godinu. Na samomu je kraju i popis suradnika (347-351)

koji su napisali znanstvene tekstove, ali i svi autori tekstova za sekciju *Ocjene, prikazi, izvješća* pa kako se prilikom pisanja prikaza časopisa redovito ne "prikazuju prikazi," ovom prilikom navodim barem autore tih tekstova abecednim slijedom: Hrvoje Badurina, Emanuela Berić, Gabriela Braić, Željko Cetina, Mihovil Dabo, Vedran Dukovski, Mirjan Flego, Dunja Glogović, Adriana Gri Štorga, Diego Han, Bojan Horvat, Marko Jelenić, Mateja Jerman, Igor Jovanović, Kosana Jovanović, Maja Kaleb, Tanja Kocković Zaborski, Paola Marinčić, Predrag Marković, Ante Matan, Andrea Miličić, Nikša Minić, Ivona Orlić, David Orlović, Marin Pećica, Davor Salihović, Vedran Stanić, Luka Tidić, Vanessa Toić i Jasenko Zekić.

Uredništvo *Histrie* na čelu s glavnim i odgovornim urednikom Maurizijom Levakom ustrajno slijedi proklamirane ciljeve rada Istarskoga povijesnog društva, što je Nacionalno vijeće za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj Republike Hrvatske prepoznalo i 29. ožujka 2017. uvrstilo im godišnjak u "Popis kategoriziranih domaćih publikacija" među a2 časopise u području humanističkih znanosti (*Pravilnik o uvjetima za izbor u znanstvena zvanja*, čl. 31, NN 28/2017). S obzirom na entuzijazam svih koji rade na objavljivanju *Histrie*, vjerujemo da će s vremenom dosegnuti i status a1 časopisa – publikacije na međunarodnoj razini.

Ivan Jurković

Znanstveni kolokvij Sisačka bitka 1593. – 2018. (Sisak, 20. lipnja 2018.)

Povodom 425. obljetnice Sisačke bitke u organizaciji Odjela za povijest Hrvatskoga katoličkog sveučilišta i Odsjeka za povijest Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, te pod pokroviteljstvom Sisačke biskupije u Sisku je 20. lipnja 2018. godine održan znanstveni kolokvij.

Prva sekcija pod nazivom *Vojni aspekti* bila je posvećena prostornoj organizaciji obrane

sisačke utvrde i usporedbi taktike Sisačke bitke s ostalim tadašnjim europskim bitkama. Slijed izlaganja otvorio je Hrvoje Kekez s temom *Sisačka utvrda i njezine predstraže u strategijama obrane od Osmanlija sredinom 16. stoljeća*. Pritom je Kekez pokušao odgovoriti na pitanje organizacije predstraža u Lenkovićevoj strategiji obrane 1550-ih i 1560-ih godina. Na banovinskome prostoru predstraže istaknuo je tri moguća smjera prodora osmanske vojske prema Sisku te problematizirao razilaženje u Lenkovićevu mišljenju, koji je na tome prostoru želio smanjiti broj utvrda te preraspodijeliti vojsku i stanovništvo, od mišljenja Kaptola, koji se tome protivio i želio braniti sve utvrde.

Temom *Komparativna analiza bitke kod Siska sa značajnijim bitkama na europskom tlu s kraja 16. stoljeća* Krešimir Kužić želio je utvrditi sličnosti i razlike u taktici Sisačke bitke s onovremenim europskim bitkama. Kužić je upozorio na teoriju dvojnoga “vojnog tronošca” po kojoj je za uspješno vođenje rata potrebno ljudstvo, volja za otporom i logistika te prikupljanje informacija, vodstvo i uvježbanost vojske. Usporedbom s ostalim bitkama onoga vremena Kužić zaključuje kako je kvalitetan ustroj oba “tronošca” i raspored vojnih jedinica ključan za tijek odvijanja Bitke.

U sličnome smjeru nastavio je i Domagoj Madunić temom *Sisačka bitka 1593. i vojna revolucija ranog novog vijeka*, koja je za cilj imala staviti Sisačku bitku u kontekst ključnih promjena u razvoju ratnih tehnika u ranome novom vijeku. Vojna revolucija novoga vijeka bazirala se na povećanju vatrene moći i kontinuiteta paljbe, a to se pokušavalo ostvariti razvijanjem vojničke vještine i tehnike za organiziranu paljbu. Najučinkovitiji način provedbe organizirane paljbe Madunić je vidio u *pike and shot* taktici, kojom se postiže gusta i kontinuirana paljba. Prema Maduniću upravo je ova taktika bila ključna za ishod Sisačke bitke.

Prvu sekciju zatvorio je Filip Hren temom *Od Siska do Tridesetogodišnjeg rata – mali rat u Europi*. Usporedbom Sisačke bitke s bitkama iz Tridesetogodišnjega rata Hren je opisao elemente vojne strategije i taktike specifične za pogranični način ratovanja, koji se obično naziva “mali rat.” Za takav način ratovanja bitnu je ulogu imala laka konjica, koja uspješnost svojega funkcioniranja pokazuje u trenutku povlačenja protivnika.

Druga sekcija nosila je naziv *Zagrebački kaptol i Sisačko vlastelinstvo*, a cilj joj je bio približe prikazati sisačko vlastelinstvo prije osmanske ugroze te definirati važnost i ulogu Kaptola za obranu Siska. Sekciju je otvorio Branimir Brgles temom *Sisačko vlastelinstvo na prijelazu iz 15. u 16. stoljeće*. Utvrdio je da u drugoj polovici 15. stoljeća sisačko vlastelinstvo nije imalo problema s ratnim razaranjima, a ni s iseljavanjem stanovništva, što je uvjetovalo stabilan razvoj agrarne proizvodnje. Kao osnovni izvor za razradu teze poslužili su mu urbari i popis crkvenih desetina.

U izlaganju naslovljenom *Uloga zagrebačkih kanonika u obrani Siska 1593. i institucionalni položaj katedralnog kaptola* Marko Jerković stavio je naglasak na ulogu kanonika u obrani Siska. Mijenjanjem strukture pod utjecajem upada Osmanlija mijenja se i struktura unutar Crkve pa tako Kaptol postaje zajednica koja se počinje brinuti i za vojnu komponentu društva. S pobjedom kod Siska, drži Jerković, još se više razvijala ideja o potrebi kolektivnoga apsolutnog žrtvovanja te se poticalo upozoravanje o propasti kršćanskoga kraljevstva, čime se nadilazi ideološki konstrukt “predziđa kršćanstva.”

Kroz analizu kronika i pisama Monika Đurak pokušala je rekonstruirati društvena i politička zbivanja, u kojima su se posebice isticali kanonici zagrebačkoga Kaptola, temom *Percepcije i interpretacije bitaka za Sisak u izvještajima Zagrebačkog kaptola*

1592.-1593. godine. Istaknula je primjer Nikole Mikca, koji se odrekao pozicije kantora kako bi mogao biti sisački zapovjednik te kanonika Nikole Selničkoga, poslanika na kraljevu dvoru u traženju pomoći pri obnovi utvrda.

Sekciju je zaključio Tomislav Matić s temom *Sisačka Crkva tijekom 15. i 16. stoljeća*. Matić je analizirao stanje crkava i pastoralna na području Siska te utvrdio da su ratna razaranja potkraj 16. stoljeća dovela do opustošenja sakralnih objekata te, zbog malobrojnoga klera, gotovo zamiranja pastoralnoga života.

Treća sekcija *Društvo, skupine, pojedinci* započela je predavanjem Ivane Jukić na temu *Na putu (prema) Monarhiji? Odnosi Habsburgovaca i regionalne elite na primjeru Sisačke bitke*. Autorica je istaknula razne generatore krize koji su utjecali na kolektivnu svijest, plemićku samosvijest, kraljev autoritet, vjerska pitanja i tako dalje. Prisutnost Osmanlija motrila je, pak, kao uvjet okupljanja elite u regionalnoj obrani, što je u poslijeratnome društvu (nakon Sisačke bitke i Dugoga rata) oblikovalo još veću (plemičku) samosvijest – paralelnu kraljevu autoritetu.

Uz navedene promjene na društvenoj sceni, u izlaganju *Na vjernu pomoć banu i Kaptolu – zapovjednici i vojne jedinice Primorske i Hrvatske krajine u obrani Siska i Pokuplja tijekom druge polovice 16. stoljeća*, Vedran Klaužer osvrnuo se na promjene u protuosmanskoj obrani tijekom 16. stoljeća. Izdvojio je ključne obrambene zone kapetanij-skoga tipa (Senjska kapetanija, Primorska krajina), naglasio važnost sustava prikupljanja informacija te djelovanje Karlovačkoga generalata za obranu Siska. To je djelovanje sagledao i kroz organizaciju, tip, ustroj, brojnost te aktivnost vojske u Primorskoj i Hrvatskoj krajini.

Istraživanje na temu *Toma Erdödy – “prvak slavan” i nevoljko ban: o pojedincu u kontekstu te u historiografskom narativu protuosmanskih ratova s kraja 16. stoljeća* provela je

Valentina Janković. Osvrnula se na društvenu i vojnu ulogu pojedinca u protuosmanskoj obrani te kroz vojne uspjehe pojedinca motrila utjecaj tih uspjeha, podrijetla, obiteljskih veza i imetka, to jest mikrokozmos pojedinca, na njegovu poziciju u društvu i vojsci Monarhije.

O utjecajima Sisačke bitke na ekonomiju i razvoj gospodarskoga sustava Sisačkoga, a kasnije i Zagrebačkoga vlastelinstva govorila je Petra Vručina u izlaganju *Pozadina Sisačke bitke ili kako je rat utjecao na “moralnu ekonomiju.”* Definiranjem moralne ekonomije kao reciprociteta između podanika i vlastelina, pod utjecajem ratnih prilika, ukazala je na procese prilagodbe (obvezna vojna služba seljaka, briga o utvrdama, nove daće) u oblikovanju novih odnosa između seljaka i Kaptola.

Četvrta i posljednja sekcija nosila je naziv *Narativi, historiografija, književnost*. Ivan Majnarić na temu *Sisačka bitka 1593. u hrvatskom historiografskom narativu (25 godina kasnije)* propitao je uspostavljeni narativ hrvatske historiografije s težištem na dosadašnjim zaključcima o Sisačkoj bitci. Istaknuo je da je cilj narativa zapravo oblikovanje transcendentnoga poimanja nacije u kontekstu izražene drugosti. Taj narativ, koji je bio potreban i neophodan za gradnju moderne nacije od 19. stoljeća do danas, drži Majnarić, treba sagledati kao svojevrsni historiografski žanr koji više nije pogodan suvremenim znanstvenim istraživanjima.

Na to se nadovezao i Tomislav Anić izlaganjem *Sisačka bitka 1593. u školskim udžbenicima od 1945. do 1990.* ukazavši kako je narativ udžbenika povijesti Bitku tumačio unutar procesa pokretanih “materijalnim dobrima i stalnim sukobom klasa” s ciljem potrebe tumačenja povijesti u svrhu oblikovanja novoga diskursa izgradnje jedinstva južnoslavenskih naroda u novoj epohi – Jugoslaviji. Tako su i vojno-politički i socijalno-gospodarski aspekti Bitke bili tumačeni unutar zadanih okvira socijalističko-komu-

nističke ideje sukoba klasa, a pobjeda u Bitci kao buđenje i jedinstveno oslobađanje “naših naroda.”

Na Sisačku bitku u hrvatskoj narodnoj poeziji i književnosti osvrnuo se Alojz Jembrih u izlaganju *Sisačka bitka (1593.) u hrvatskoj književnosti*. Naime, književno-umjetnička ostvarenja mogu poslužiti kao dodatni izvori pri istraživanju povijesnih pozadina nekih događaja, a tome u prilog naveo je ep klerika Tomaša Goričanca *Opseđenje i pobje sisečki*. Taj ep obrađuje povijesnu pozadinu događaja na hrvatskome području za vrijeme Osmanlija, posebno se osvrćući na epizodu obrane Siska 1593. godine.

Važnost i značenje istoga epa istaknuo je i Vlado Mihaljević Kantor u izlaganju *Tomaš Goričanac i kajkavski ep “Opseđenje i pobje sisečki.”* Izdvojio je povijesnu važnost epa u epizodi Sisačke bitke, ali i činjenicu da ep daje uvid u duh i ideje narodnoga preporoda. Tako je međimurski pisac Tomaš Goričanac izvor za spoznaju književno-umjetničkih tema, narječja, ali i jezičnih i političkih pitanja koja ponajprije prevladavaju u doba njegova djelovanja.

Kolokvij je zatvorio Petar Miletić s izlaganjem *Sisačka bitka i hrvatski ratovi s Osmanlijama u prijedlogu novog Nacional-*

nog kurikulumu nastavnog predmeta Povijest. Kroz analizu Nacionalnoga kurikuluma nastavnog predmeta Povijest izložio je moguću problematiku izvođenja nastave po tematskome, a ne kronološkome načelu. Pritom je držao da Sisačka bitka - kao jedna od prekretnica u hrvatskoj povijesti - treba imati mjesto u nastavi povijesti kao obvezna tema, ključna za usvajanje opće kulture i znanja o hrvatskoj povijesti, ali i za održavanje kolektivne svijesti i identiteta budućih generacija hrvatskoga naroda.

Znanstveni kolokvij *Sisačka bitka 1593.-2018.* održan povodom 425. obljetnice Bitke u Sisku bavio se vojnim, gospodarskim i društvenim aspektima Sisačke bitke. Također, izložene su bile i teme koje daju uvid u dosadašnja historiografska istraživanja, narative, ali i književna djela koja mogu poslužiti kao dodatan izvor za tumačenje prošle zbilje. Premda je tema Sisačke bitke u historiografiji do sada bila dobro zastupljena i istražena iz raznih aspekata, znanstveni kolokvij reinterpreterao je neke postojeće zaključke, donio rezultate novih istraživanja te tako pridonio daljnjemu znanstvenom poznavanju hrvatske prošlosti.

Ivan Latinčić i Paula Vuković